

the verb. It analyses many-sided classifications of the categorical verb semantics. The research emphasizes that intra-lexical semantic paradigms in Ukrainian and English verb systems have differences. It is mentioned that existed classifications are based on denotative, logical-semantic, semantic-grammatical, syntagmatic and anthropocentric principles. The accepted Slavic approach differentiates between the verb as a structural nominative unit of language and a verb as a predicate component of the sentence. It is opposed to a steady tendency in English linguistics, especially foreign, where nominative and functional significance of the verb are not separable. It is important to find «common denominator» for known internal lexical-semantic classification as only common stratification parameters can be viewed as an effective base for valid cross-language scientific analysis aimed at determining isomorphic and divergent characteristics in verb lexical- semantic paradigms.

Key words: verb, cross-lingual analysis, lexical- semantic paradigms, classification of verbs.

Иваницкая Н.Б. Многомерность лексико-семантической стратификации глагольных систем украинского и английского языков.

В статье систематизирован научный опыт лингвистической славистики, германистики и контрастивистики в определении лингвальной сущности и метаязыковой интерпретации парадигматических категориальных признаков глагола. Проанализированы многомерные классификации категориальной семантики глагола. Определено, что внутриязыковая лексико-семантическая парадигматика украинской и английской глагольных систем имеет разновекторные классификации, в основе которых лежат денотативной, логико-семантический, семантико-грамматический, синтагматический, антропоцентрический принципы. Акцентируется на том, что в славистике распространенным является разграничение глагола как структурно-номинативной единицы языковой системы и глагола как предикативного компонента предложения, в противовес устойчивой тенденции в англистике, особенно зарубежной, к неразграничению номинативной и функциональной значимости глагола. Доказано, что приведение действующих внутриязыковых лексико-семантических классификаций к «общему знаменателю» является необходимым условием осуществления научно валидного межъязыкового анализа, направленного на установление изоморфных и алломорфных признаков глагольных лексико-семантических парадигм.

Ключевые слова: глагол, межъязыковой анализ, лексико-семантическая парадигматика, классификация глаголов.

Наталія Каїка
(Донецьк)

УДК 81' 373.7=133.1

РОСІЙСЬКО-ФРАНЦУЗЬКІ ГРАФЕМІЧНІ ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ЕКВІВАЛЕНТИ

Проаналізовано міжмовні фразеологічні еквіваленти графемічної фразеосемантичної групи. Визначено питому вагу фразеологізмів цієї групи у загальному фонді російсько-французьких фразеологічних еквівалентів. Виявлено фразеологізми, значення яких пов'язані із реалізацією комунікативних функцій невербальних компонентів: почерку, манери писання, специфіки використання розділових знаків тощо. З'ясовано, як відбиваються у фразеології зіставлених мов основні комунікативні смисли, що виражають графемічні компоненти в акті комунікації. Виявлено специфіку процесів фразеологізації та інтерсеміотичного зв'язку вербальних і невербальних одиниць. Встановлено, що фразеологічна спільність у групі російсько-французьких графемічних еквівалентів виявляється досить яскраво, незважаючи на приналежність зіставлених мов до різних мовних систем. Акцентується перспективність усебічного аналізу корпусу російсько-французьких фразеологічних еквівалентів, що експлікують функційні особливості невербальних компонентів комунікації як специфічних одиниць, котрі формують міжмовну фразеологічну спільність.

Ключові слова: міжмовні фразеологічні еквіваленти, графемічна фразеосемантична група, загальний російсько-французький фразеологічний фонд, невербальні засоби комунікації.

Постановка проблеми. Антропоцентрична парадигма в дослідженні мови, що передбачає розгляд діяльності людини у всіх її аспектах, інтерес до комунікації у всіх її проявах створили умови для залучення невербальних компонентів комунікації до кола мовознавчих розвідок [7,

с.3]. У руслі сучасної антрополінгвістики актуальним є осмислення проблеми спілкування, кореляції логічного та афективного, вербального та авербального, експліцитного та імпліцитного [2, с. 9]. Незважаючи на певні зрушення у дослідженні явищ невербальної комунікації, досить актуальними залишаються проблеми комплементарності невербаліки та вербаліки [1, с. 2]. Проблеми співвідношення різних культурних кодів, вербальних і невербальних знаків, специфіки відображення невербальних елементів вербальними засобами, особливості семантичної структури вербальних номінацій невербальних елементів зумовлюють актуальність наукових розвідок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує певний корпус досліджень, присвячених невербальним особливостям комунікації (Р.Бердвістел, І. Горелов, Г.Колшанський, А.Піз, Г.Уайнрайт, Б.Успенський, Ю.Фаст, А.Хілл та ін.), окремим питанням кінесичної фразеології (С.Григор'єва, М.Григор'єв, А.Козиренко, Г.Крейдлін, Т.Черданцева), просодичної (М.Архипецька, О.Корлиханова). Останнім часом у вітчизняному мовознавстві з'явилися наукові роботи, присвячені питанням взаємодії невербальних та вербальних компонентів комунікації в українських пареміях (Т.Ф.Осіпова), в англomовному дискурсі (Г.І.Барташева, Л.В.Солошук), семантико-структурним аспектам аналізу німецької кінесичної фразеології (О.В.Харчук), проблемам польської кінематичної фразеології на позначення емоцій (О.Г.Лозинська), відображенню невербальних засобів спілкування у болгарській фразеології (Л.Є. Петровська) тощо. Питання графічної лінгвістики розглянуто у наукових працях Г.Г.Крючкова, Л.Л.Макарук, А.С.Сизенко, О.В.Станіслав, параграфемічні засоби англomовного постмодерністського тексту – у роботах Н.М.Влох. Водночас суттєво недостатніми є порівняльні та зіставні наукові дослідження, спрямовані на вивчення специфіки фразеологізмів із невербальним комунікативним фоном. Питання про наявність спільного міжмовного фразеологічного фонду із невербальним комунікативним фоном взагалі не ставилось. Міжмовні графемічні еквіваленти, зокрема російсько-французькі, ще не були предметом окремого наукового дослідження.

Мета статті – обґрунтувати наявність фразеосемантичної групи російсько-французьких фразеологічних еквівалентів (РФФЕ) зі спільним невербальним графемічним комунікативним фоном, що передбачає розв'язання таких завдань: 1) виявити російсько-французькі графемічні фразеологічні еквіваленти (РФГФЕ); 2) визначити їх питому вагу у загальному російсько-французькому фразеологічному фонді; 3) проаналізувати специфіку репрезентації невербальної семантики у російсько-французьких графемічних фразеологічних еквівалентах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Невербальні засоби спілкування – це елементи комунікативного коду, які мають немовну (але знакову) природу й разом із засобами мовного коду слугують для створення, передавання і сприйняття повідомлень [3, с. 59]. Існують різні типології невербальних засобів спілкування, оскільки вони витворюються і сприймаються різними сенсорними системами: зором, слухом, тактильними відчуттями, смаком, нюхом, а також з урахуванням того, коли відбувається спілкування [3, с. 59]. Враховуючи наявність різних точок зору науковців (Ф.С. Бацевича, І.Н. Горелова, Г.Ю. Крейдліна, Г.В. Колшанського, В.О. Лабунської та ін.) щодо якісного складу невербальних засобів комунікації, зауважимо, що дотримуємось класифікації Ф.С. Бацевича, який виокремлює акустичні (екстралінгвістика, просодика), оптичні (кінесика, проксемика, графеміка, зовнішній вигляд), тактильно-кінестезичні (такесика), ольфакторні (запахи), та з урахуванням часових характеристик спілкування – темпоральні (хронеміка) невербальні засоби спілкування [3, с. 59-60].

Серед оптичних невербальних засобів спілкування виокремлюються засоби графеміки: почерк, специфіка підрядкових і надрядкових знаків, специфіка розміщення розділових знаків, символіка скорочень тощо. Усі ці засоби можуть передавати інформацію про особистість комуніканта його психологічний стан, особливості характеру, темпераменту тощо.

Засоби невербальної комунікації, що ґрунтуються переважно на індивідуально-чуттєвих формах полісенсорної природи людини, утворюють взаємопов'язану комунікативну систему, що віддзеркалює загальнолюдські, національні та індивідуальні особливості невербальної поведінки [6, с. 11]. Є національно-культурна специфіка невербальної поведінки представників різних культурних спільнот, відмінною може бути культурна символіка невербального спілкування, проте в межах певної культури, наприклад, європейської, у невербальній комунікації існує й

універсальне. Логічно припустити наявність міжмовного, зокрема російсько-французького, фразеологічного фонду зі спільним невербальним фоном, зокрема графемічним.

Матеріалом дослідження є фразеологічний корпус «Словаря русско-французских фразеологических эквивалентов» Н.С. Каіки, Л.П. Кофанової, що містить близько 16000 російських фразеологізмів та більше 23000 французьких фразеологізмів [4].

Аналіз фонду російсько-французьких фразеологічних еквівалентів дозволив виявити невелику (порівняно, скажімо, з кінесичними РФФЕ – 6% фонду російсько-французьких фразеологічних еквівалентів) [5] кількість РФФЕ (1%), пов'язаних із графемічними засобами невербального спілкування, що складають графемічну фразеосемантичну групу РФФЕ.

Невербальний компонент є трирівневим утворенням, у якому відображається його універсальний, етноспецифічний та індивідуально означений характер. Універсальність невербальних компонентів комунікації забезпечує їх доступність та зрозумілість практично будь-якому мовцеві, незалежно від його комунікативного досвіду спілкування з тим чи іншим партнером. Індивідуальна означеність у структурі невербальних компонентів вимагає додаткових знань про співрозмовника для адекватного декодування. Проте етноспецифічність зужує доступність для комунікативних партнерів, які належать до інших лінгвоспільнот [7, с. 16]. У цьому контексті варто зазначити, що міжмовні фразеологічні еквіваленти сприяють адекватній інтерпретації фразеологічних корелятивів та їх ефективному використанню, адже немає необхідності надавати докладний граматичний, лексико-семантичний, стилістичний коментар, оскільки за структурою, семантикою та образом вони є співвідносними, а за стилістичною забарвленістю – тотожними. Наприклад: *Всё, точка!* – *Un point, c'est tout!* (говорять, коли хочуть дати зрозуміти, що розмову закінчено, справу завершено, стосунки припинено т. п.); *буква в букву* – *au pied de la lettre* (дуже точно).

Вивчення писемної комунікації та її форм сьогодні тісно пов'язане з людиною, її мисленням та почуттями. Почерк, як відомо, розкриває індивідуальні особливості людини, які відображаються у специфічному написанні букв, рядків тощо. У фразеології російської і французької мов наявні фразеологічні одиниці: *бисерный почерк* – *écriture (f) fine*. Фразеологія зіставлюваних мов репрезентує одиниці на позначення манери писати, наприклад: *писать как курица лапой*. – *1. Ecrire (griffonner) comme un chat; 2. Ecrire a la diable*. З огляду на темперамент людини, її психологічний стан, специфічні обставини графічна операція може виконуватись швидко або повільно. Люди помітили, якщо папери пишуть і/або підписують швидко, то здебільшого глибоко не занурюються у сутність інформації, що відбивається у фразеології російської і французької мов: *одним росчерком пера*. – *d'un trait de plume* – «легко, швидко, не вникаючи у сутність справи (написати, підписати що-небудь).

Відомо, якщо людина пише чітко, рядки є рівними, міжрядкові інтервали є пропорційними тощо, то вона вміє легко і вільно викладати свої думки на письмі. Напевно, виникнення фразеологічних еквівалентів *гладко писать*. – *avoir un style courant* пов'язане із цим комунікативним досвідом.

Цікавим прикладом є РФГФЕ із невербальним комунікативним графемічним фоном: *выписывать (выделявать) вензеля (кренделя)*. – *faire les "S"*. У російській ФО графемічний компонент – «вензеля (кренделя)», у французькій – буква «S». Первинне значення «витіювати, закрутисто писати», пов'язане із графемікою, у результаті вторинної номінації набуло іншого значення: «у п'яному стані йти зигзагами, нерівною ногою, хитатися».

Написане «золотими» буквами невербально сигніфікує значущість, важливість поданої інформації. У зіставлюваних мовах наявні фразеологічні еквіваленти: *вписывать (записывать) золотыми буквами что-л.* – *inscrire (graver) (ecrire) qch en lettres d'or* зі значенням: «зберегти в пам'яті багатьох людей що-небудь дуже важливе, значуще».

Чорний колір графічного зображення на білому папері виглядає чітко і контрастно, що полегшує сприйняття інформації. Крім того, у людей ахроматичний зір розвинений більшою мірою, ніж хроматичний. Спостерігаємо РФГФЕ *написать чёрным по белому*. – *coucher noir sur blanc* зі значенням «надати чітку, зрозумілу, конкретну письмову інформацію». До речі, такі фразеологічні одиниці наявні в багатьох мовах європейського ареалу. Пор.: (русс.) *чёрным по белому*; (укр.) *чорним по білому*; (англ.) *in black and white*; (фр.) *noir sur blanc*; (итал.) *nero sul bianco*; (нем.) *schwarz auf weiß*

Писемна мовленнєва діяльність супроводжується окремими графічними операціями (підкресленням, викресленням), що можуть передавати невербальну інформацію, наприклад, «інформація, що викреслена, не є важливою, значущою» тощо. Наявні РФФЕ: *вычеркнуть из своей жизни что-л., кого-л.* – *razer qch, qn de sa vie* (зі значеннями: 1. «Вважати кого-небудь, що-небудь для себе несуттєвим, таким, хто/що не має ніякого значення. 2. Забути назавжди кого-небудь, що-небудь»); *вычеркнуть / вычёркивать из своей памяти кого-л., что-л.* – *effacer qn, qch de sa mémoire* (зі значенням «забути назавжди, перестати думати про кого-небудь, що-небудь»); *вычеркнуть из списка* – *razer de la liste* (зі значенням «виключити кого-небудь, що-небудь зі складу чого-небудь»); *подвести / подводит черту* – *tirer le bilan* (зі значенням «завершити/завершувати, припинити/припиняти [обговорення, переговори тощо]; підсумувати/підсумовувати»).

Очевидно, що наявний міцний інтерсеміотичний зв'язок вербальних і невербальних одиниць комунікації. У фразеології зіставлюваних мов зафіксовано основні комунікативні смисли, що виражають графемічні компоненти в акті комунікації. Міжмовні фразеологічні еквіваленти із невербальним комунікативним фоном, зокрема російсько-французькі графемічні фразеологічні еквіваленти, можна розглядати як специфічну категорію одиниць, що формують міжмовну фразеологічну спільність.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Зіставний аналіз російської і французької фразеології демонструє наявність російсько-французьких фразеологічних еквівалентів зі спільним невербальним графемічним фоном, що складають близько 1 % спільного фонду РФФЕ та надають уявлення про специфіку невербальної семантики таких фразеологічних одиниць. Перспективами подальших досліджень є вивчення РФФЕ із просодичним, проксемічним невербальним фоном тощо, з'ясування особливостей взаємодії невербальних компонентів комунікації із вербальними у сучасному франкомовному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анохіна Т. О. Невербальні та вербальні засоби екстеріоризації силенціального ефекту в англomовному художньому дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец.: 10.02.04 – германські мови / Тетяна Олександрівна Анохіна; Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2005. – 19 с.
2. Анохіна Т. О. Поліфункціональність та поліаспектність графічних знаків [Текст] / Т. О. Анохіна // Вісник Сумського державного університету. Серія Філологічні науки. – 2004. – № 3 (62). – С. 9-14.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики [Підручник] / Бацевич Флорій Сергійович. – К.: Академія, 2004. – 342 с. – (Альма-матер).
4. Каика Н. Е., Кофанова Л. П. Словарь русско-французских фразеологических эквивалентов = Le Dictionnaire des Equivalents phraséologiques russes-français: [16000 русских фразеологизмов и более 23000 французских фразеологических эквивалентов] / Каика Н. Е., Кофанова Л. П. – Донецк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2005. – 548 с.
5. Каика Н. Е. Російсько-французькі окулесичні фразеологічні еквіваленти /Н. Е.Каика //Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – Симферополь, 2013. – Том 26 (65). – № 1. – С. 221-225.
6. Осіпова Т. Ф. Параметри вербальної і невербальної комунікації в українських пареміях: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец.: 10.02.01 – українська мова / Тетяна Федорівна Осіпова; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2010. – 20 с.
7. Солощук Л. В. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англomовному дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: спец.: 10.02.04 – германські мови /Людмила Василівна Солощук; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2009. – 42 с.

Каика Н. Русско-французские графемические фразеологические эквиваленты.

В статье анализируются межъязыковые фразеологические эквиваленты графемической фразеосемантической группы. Определен удельный вес фразеологизмов этой группы в общем фонде русско-французских фразеологических эквивалентов. Выявлены фразеологизмы, значения которых связаны с реализацией коммуникативных функций невербальных компонентов: почерка, манеры письма, специфики использования разделительных знаков и пр. Выяснено, как отражаются во фразеологии сопоставляемых языков основные коммуникативные смыслы, которые выражают графемические компоненты в акте коммуникации. Выявлена специфика процессов фразеологизации и интерсеміотической связи вербальных и невербальных единиц. Установлено, что фразеологическая

общность в группе русско-французских графемических фразеологических эквивалентов проявляется достаточно ярко, несмотря на принадлежность сопоставляемых языков к разным языковым системам. Акцентируется перспективность всестороннего анализа корпуса русско-французских фразеологических эквивалентов, которые эксплицируют функциональные особенности невербальных компонентов коммуникации как специфических единиц, формирующих межъязыковую фразеологическую общность.

Ключевые слова: *межъязыковые фразеологические эквиваленты, графемическая фразеосемантическая группа, общий русско-французский фразеологический фонд, невербальные средства коммуникации.*

Kaika N. Russian-French Graphemic Pphraseological Equivalents.

Interlanguage phraseological equivalents of a graphemic phraseological and semantic group are under analysis. Russian and French phraseological units specific volume of this group in common fund of Russian-French phraseological equivalents has been established. Phraseological units with meanings related to realization of communicative functions of non-verbal communicative components, such as handwriting, writing manner, specifics of the division signs using, etc. have been found out. It has been defined how basic communicative meanings that graphemic components express in the act of communication are reflected in phraseology of the compared languages. The specific of phraseologisation processes and intersemiotic verbal and non-verbal units link has been educed. It has been established that phraseological community in the group of Russian-French graphemic phraseological equivalents is shown up brightly enough, in spite of belonging of the compared languages to the different language systems. Perspective of comprehensive analysis of the corps of Russian-French phraseological equivalents, explicated non-verbal communicative components functional features as specific units forming interlanguage phraseological community, has been pointed out.

Key words: *interlanguage phraseological equivalents, graphemic phraseological and semantic group, common Russian-French phraseological fund, non-verbal communicative components.*

Лілія Калужська
(Мелітополь)

УДК 811. 111'25: 81'272: 81'276: 32

**ПЕРЕКЛАД МЕТАФОРИЧНИХ ОДИНИЦЬ - НОСІЇВ НЕГАТИВНОЇ ОЦІНКИ
В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

Проаналізовано особливості перекладу метафоричних одиниць-носіїв негативної оцінки в текстах політичного дискурсу. Такі одиниці мають високий прагматичний потенціал і, відповідно, широко використовуються в політичній комунікації при реалізації інтенції боротьби за владу. Переклад таких одиниць підпорядкований облігаторності відтворення компонента оцінності як стілетвірного чинника політичного тексту, і знаходиться під впливом закладеної в оригіналі оцінної коннотації. Основою для дослідження перекладу метафоричних одиниць у текстах політичного дискурсу стала концепція П. Ньюмарка, згідно якої політичні тексти і метафори перебувають в епіцентрі дослідження. Метафоричні одиниці систематизовано за критерієм цілісності внутрішньої форми. Визначено способи перекладу одиниць залежно від ступеню засвоєння одиниць вихідною і цільовою мовами. На даному матеріалі здійснюється апробація концепції П. Ньюмарка, яка обрана як найбільш обґрунтована з ряду інших перекладознавчих тіпологій текстів. Апробація демонструє часткову невідповідність практики перекладу теоретичним положенням британського вченого.

Ключові слова: *переклад, політичний дискурс, метафори носії-негативної оцінки, оцінність.*

Постановка проблеми. Політика передусім є політичною дією [7, с. 45]. Особливістю політики є її дискурсивний характер, тобто багато політичних дій є мовленнєвими діями [11, с. 18]. Складовою політичної дії є оцінка, яка завжди присутня у політичній комунікації. Висловлювання політиків містять оцінку ідей, дій, результатів певної діяльності, процесів,